

แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนภาคการเกษตรในจังหวัดเพชรบูรณ์ Approach for Solving Debt Problems of Agricultural Households In Phetchabun Province.

สุพิชชา โชติกำจร¹

¹สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนภาคการเกษตร ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนภาคการเกษตร และความคิดเห็นของครัวเรือนภาคการเกษตรต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถามครัวเรือนตัวอย่างในจังหวัดเพชรบูรณ์ทั้งสิ้น 400 ครัวเรือน โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบมีตัวแปรที่ใช้อธิบายหลายตัว

ผลการศึกษา พบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 35 – 44 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน และมีจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน 2 คน หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 5,000-10,000 บาทต่อเดือน มีประสบการณ์อยู่ในภาคการเกษตร 16-20 ปี ทำการเกษตรประเภทพืชสวนพืชไร่ โดยเลือกทำกิจกรรมการเกษตร 1-3 กิจกรรม และมีที่ดินในภาคการเกษตรที่ถือครอง 4-6 ไร่ นอกจากนี้ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นหนี้จากกองทุนหมู่บ้าน และมีมูลค่าหนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือน จำนวน 132,362.8 บาท จากการเป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือน ได้แก่ จำนวนที่ดินในภาคการเกษตรที่ครัวเรือนถือครอง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้ของครัวเรือนมากที่สุด และมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม รองลงมาได้แก่ จำนวนกิจกรรมการเกษตรที่ครัวเรือนเลือกทำ โดยมีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้ของครัวเรือนในทิศทางตรงกันข้าม ในส่วนของประเภทของการทำการเกษตร พบว่า หากครัวเรือนเลือกทำการเกษตรประเภทพืชสวนพืชไร่ จะมีผลทำให้จำนวนหนี้สินของครัวเรือนเพิ่มขึ้น และจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้ของครัวเรือนในทิศทางเดียวกัน

ครัวเรือนภาคการเกษตร มีความคิดเห็นต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตรของรัฐบาลในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X}$ รวม = 4.00) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในด้านวิธีแก้ไขปัญหาหนี้สิน ($\bar{X}$ = 4.51) และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยในด้านความเหมาะสมของโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ($\bar{X}$ = 4.17) และด้านความเชื่อมั่นของเกษตรกรต่อนโยบายการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ($\bar{X}$ = 3.67) แต่เกษตรกรยังมีความคิดเห็นอยู่ในระดับไม่แน่ใจในด้านประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบายการแก้ปัญหาหนี้สินภาคการเกษตร ($\bar{X}$ = 3.24)

รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายในการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรไว้ในกรอบอาชีพ รวมถึงส่งเสริมให้เกษตรกรประกอบอาชีพให้หลากหลายมากขึ้นหรือส่งเสริมให้ทำการเกษตรแบบผสมผสาน อีกทั้งควรมี

นโยบายในการควบคุมประชากรให้แต่ละครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวน้อยลง เพื่อลดปัญหาการว่างงาน
ลดจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน ซึ่งจะทำให้ปัญหานี้ลดลงด้วย

คำสำคัญ : หนี้สินครัวเรือนภาคการเกษตร

Abstract

This study aims to investigate the approach for solving debt problems of agricultural households and the factors that determine the amount of household debt. By collecting data from questionnaires that are agricultural households sample in Wichienburi district, Lomsak district and Mueang District Phetchabun province of 400 households and to identify the factors that determine the amount of household debt. The analysis used to descriptive statistics and analyze is linear regression model with multiple explanatory variables.

This study finds that the most of household heads are male, 35 - 44 years old, graduate secondary education, 4-6 household members, and having 2 family dependents. The most of household heads having 5,000-10,000 baht average monthly income, 16-20 years experience in agriculture, farming horticulture crops, 1-3 agriculture activity, and having 4-6 acres of land in agricultural holdings. The most of household debt is coming from the Village fund, and having 132,362.8 baht debt per household.

Factors affecting household debt including the amount of land in agricultural household holdings, which is correlated most with the amount of household debt and correlated in the opposite direction. Next, the number of agriculture activity is correlated with a debt in the opposite direction. In addition to farming horticultural crops affecting increased household debt and the number of dependents in the household is correlate with a debt in the same direction.

Household opinions on the issue of solving debt problems of agricultural. The findings revealed that the overall opinions was at agree level ($\bar{X} = 4.00$). Strongly agree was found with solution for debt problems ($\bar{X} = 4.51$) and agree was with the appropriateness of the project debt problems ($\bar{X} = 4.17$), and the confidence of farmers to the policy of debt problems ($\bar{X} = 3.67$) and neutral was with the effectiveness of policies to solve the debt problems of the agricultural ($\bar{X} = 3.24$).

Government and related agencies should have a policy to divide the land to the farmers in the profession and encourage farmers to work or encourage Integrated Farming System. It should have a policy of population control for a number of family members per household less. To reduce

unemployment Reduce the number of dependents in the household. This causes problems with debt reduction.

Keywords : Debt Problems of Agricultural Households.

บทนำ

เกษตรกรเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนไทย และถือว่าเป็นอาชีพหลักของคนไทยมาตั้งแต่โบราณ คนไทยในอดีตนิยมสืบทอดการทำการเกษตรให้กับลูกหลานต่อกันมาเป็นทอดๆ เนื่องจากประเทศไทยมีสภาพภูมิประเทศที่เอื้อต่อการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นสภาพดินฟ้า อากาศ รวมไปถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ที่ล้วนแล้วแต่เอื้ออำนวยต่อการเกษตรกรรม ในสมัยก่อนๆ การผลิตสินค้าเกษตรของประเทศนั้นจะเป็นการผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่ผลิตเพื่อส่งไปขายยังตลาด ผลผลิตที่สำคัญก็มีไม่กี่ชนิด เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา ยาสูบ และอ้อย เป็นต้น ต่อมาก็ได้มีการขยายการผลิตโดยมุ่งทางการค้ามากขึ้น แต่เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรมักจะประสบปัญหาการผันผวนของราคา และความไม่แน่นอนในปริมาณผลผลิตซึ่งขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นสำคัญ ทำให้รายได้ของเกษตรกร และเศรษฐกิจของประเทศไม่มีเสถียรภาพตามไปด้วย แต่หลังจากที่ประเทศไทยได้มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) จึงได้มีการส่งเสริมให้มีการกระจายผลผลิตให้มากขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงจากการผันผวนของราคาผลผลิต การที่ราคาและผลผลิตทางการเกษตรไม่มีเสถียรภาพ กล่าวคือ ราคาสินค้าเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งนี้สาเหตุจากปริมาณผลผลิตในแต่ละปีไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศและปัจจัยด้านการผลิต จึงทำให้รายได้ของเกษตรกรไม่มีความแน่นอนด้วย หากปีใดมีผลผลิตออกสู่ตลาดมาก ส่งผลให้ราคาผลผลิตตกต่ำ รายได้ของเกษตรกรจะตกต่ำตามไป เป็นเหตุให้เกษตรกรซึ่งส่วนใหญ่ที่มีฐานะยากจนอยู่แล้วประสบกับกับปัญหาความเดือดร้อนมากขึ้น เนื่องจากการที่มีรายได้ไม่พอใช้จ่ายแล้ว ยังขาดเงินที่จะนำไปลงทุนในปีต่อไป ทำให้ต้องกู้หนี้ยืมสินจากนายทุน เกษตรกรบางรายต้องนำที่ดินไปค้ำประกันเงินกู้ และถูกยึดที่ดินไปในภายหลัง เมื่อไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง จึงต้องเช่าที่ดินจากนายทุนโดยยอมแบ่งผลผลิตให้เป็นค่าเช่า จึงทำให้รายได้ของเกษตรกรยิ่งลดลง (รัตนา สายคณิต, 2550) เกษตรกรไทยส่วนใหญ่จึงประสบกับปัญหาความยากจนเรื้อรัง นอกจากนี้ ปัญหาความยากจนของเกษตรกรยังมีส่วนมาจากการมีงานทำไม่ต่อเนื่อง หรือการว่างงานตามฤดูกาล เนื่องจากการผลิตสินค้าด้านการเกษตรกรรมจะมีลักษณะที่เป็นไปตามฤดูกาล เมื่อสิ้นฤดูกาลเพาะปลูก หรือเก็บเกี่ยวแล้ว เกษตรกรจะว่างงานทำให้ไม่สามารถทำงานหารายได้ให้เพียงพอกับการใช้จ่าย จึงต้องไปกู้หนี้ยืมสินจากนายทุนต่อไป

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของภาคเหนือ เนื่องจากเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคกลาง ประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีจำนวนแรงงานในภาคเกษตรกรรมถึง 347,382 คน ในขณะที่จำนวนแรงงานนอกภาคเกษตรกรรมมีเพียง 258,203 คน (สำนักงานแรงงานจังหวัดเพชรบูรณ์, 2557) แสดงให้เห็นว่า แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม จึงทำให้ประชากรที่เป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่ในจังหวัดเพชรบูรณ์อาจจะประสบกับปัญหาความยากจน และปัญหาหนี้สิน ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนภาคการเกษตร ในจังหวัดเพชรบูรณ์

โดยศึกษาถึงแนวทางต่างๆ ที่รัฐบาลใช้ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนภาคการเกษตร ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นข้อเสนอที่ใช้ในการวางแผนและกำหนดเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนภาคการเกษตรในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้ประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรมีหนี้สินลดลง ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดเพชรบูรณ์ต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนภาคการเกษตรในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนภาคการเกษตร
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครัวเรือนภาคการเกษตรต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สิน

ภาคการเกษตร

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ภาระหนี้สิน หมายถึง พันธะผูกพันที่กิจการจะต้องชำระหนี้สินภายในระยะเวลาที่กำหนดอันเกิดจากการค้า การกู้ยืมหรือการอื่นๆ ซึ่งจะต้องชำระเป็นสินทรัพย์ หรือชำระโดยการให้บริการ ในขณะที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525:868) ให้ความหมายของคำว่า หนี้สิน หมายถึงเงินที่ผู้หนึ่งติดค้างอยู่จะต้องใช้ให้แก่อีกผู้หนึ่ง หนี้สินแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) หนี้สินหมุนเวียน (Current Liabilities)

หนี้สินหมุนเวียน เป็นหนี้สินที่กิจการจะต้องชำระคืนภายใน 1 ปี ซึ่งจะชำระคืนเป็นสินทรัพย์หมุนเวียนหรือใช้วิธีก่อหนี้สินหมุนเวียนอื่นมาแทนภายในระยะเวลา 1 ปี หนี้สินหมุนเวียน ได้แก่ เจ้าหนี้การค้าตัวเงินจ่ายระยะสั้น เงินกู้ยืมระยะสั้น เงินรับล่วงหน้าจากลูกหนี้เป็นค่าสินค้าหรือบริการ ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย และหนี้สินระยะยาวที่คาดว่าจะครบกำหนดในปีปัจจุบัน เป็นต้น

2) หนี้สินระยะยาว (Long Term Liabilities)

หนี้สินระยะยาว เป็นหนี้สินที่มีระยะเวลาการชำระคืนเมื่อครบกำหนดเกินกว่าหนึ่งปี ได้แก่ หุ้นกู้ ตัวเงินจ่ายระยะยาว เงินกู้ยืมระยะยาว หนี้สินเงินบำนาญ หนี้สินตามสัญญาเช่าระยะยาว และรายได้รอตัดบัญชี

จากการศึกษาที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาพบในงานของนิภา เข็มมี (2546) ได้ศึกษาสถานะหนี้สิน กระบวนการเข้าสู่การเป็นหนี้ เงื่อนไขหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สิน และแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร โดยเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากเกษตรกรบ้านโป่งรุ หมู่ 5 ตำบลนครเจดีย์ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดลำพูน จำนวน 120 ครัวเรือนที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่า ครัวเรือนมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 200,000 บาท เริ่มเป็นหนี้จากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมปลูกมะม่วงในเขตปฏิรูปที่ดิน และจากการกู้ยืมเงินระยะสั้นจาก ธ.ก.ส. ในส่วนของแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินได้มาจากการจัดเวทีชุมชนเพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาหนี้สิน โดยเน้นการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การขายที่ดิน การเสนอขอขอบประมาณของ อบต. ให้ขุดเจาะบ่อน้ำเพื่อการเกษตร และควรร่วมกันกำหนดเงื่อนไขเพื่อพิจารณาการกู้เงินในโครงการต่างๆ ของรัฐบาลที่มีให้แก่เกษตรกรรวมกัน นอกจากนี้ เกษตรกรคาดหวังว่ารัฐบาลจะช่วยปลดหนี้ให้

ศูนย์วิจัยและข้อมูลท้องถิ่นทางธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี (2549) ได้ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ ภาวะหนี้สิน ปัจจัยเกี่ยวกับการเป็นหนี้ เพื่อหารูปแบบการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรห้วยสัตว์ใหญ่ จำกัด ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี โดยเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากสมาชิกสหกรณ์การเกษตรจำนวน 421 คน พบว่า แหล่งเงินกู้ของสมาชิกส่วนใหญ่มาจาก กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์กห้วยสัตว์ใหญ่ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรห้วยสัตว์ใหญ่ จำกัด วงเงินที่กู้ยืมอยู่ระหว่าง 10,000-300,000 บาท สมาชิกที่มีอาชีพเลี้ยงสัตว์ ทำไร จะมีภาวะหนี้สินมากที่สุด รวมถึงการมีจำนวนสมาชิกจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก ทำให้หนี้สินมากตามไปด้วย ปัญหาในการประกอบอาชีพของสมาชิกคือ การขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์

จากงานศึกษาของนิภา เข็มมี (2546) และศูนย์วิจัยและข้อมูลท้องถิ่นทางธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี (2549) สอดคล้องกับเบญจมาภรณ์ อมรเลิศพานิช (2551) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือของประเทศไทย เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมพฤติกรรมการก่อหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือ รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจก่อหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือ โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากกลุ่มตัวอย่างในเขตภาคเหนือจำนวน 8,045 ครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า จำนวนสมาชิกที่พึ่งพิงในครัวเรือน อายุหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศชาย อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลจำนวน มูลค่าทรัพย์สินของครัวเรือนและรายได้ของครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าหนี้ของครัวเรือน โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน

นอกจากนี้ ปาริชาติ พงษ์แขก (2550) ได้ทำการศึกษาการแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชนในทัศนะของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนจำนวน 300 คน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีทัศนะว่าสาเหตุของการเป็นหนี้มากที่สุด คือ นำไปใช้จ่ายบริโภคในครัวเรือน วิธีแก้ไขปัญหานี้สินของประชาชนโดยรัฐบาลที่ดำเนินการมากที่สุด คือ นำหนี้มากระบบเข้ามาอยู่ในระบบธนาคาร นโยบายการแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชนของรัฐบาลมีความสำคัญ และกระบวนการแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชนของรัฐบาลที่เหมาะสมมากที่สุด คือ การโอนหนี้มากระบบเข้าในระบบธนาคารของรัฐ นอกจากนี้ ประชาชนมีความพึงพอใจเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหานี้สินของรัฐบาลมากที่สุด คือ การเจรจาโอนหนี้มากระบบเข้าในระบบธนาคารของรัฐ นอกจากนี้ ยังมีความเห็นว่านโยบายของรัฐบาลขาดความชัดเจนในด้านระยะเวลาดำเนินนโยบายเพื่อแก้ปัญหา ขาดการประเมินผลการแก้ปัญหาในระยะยาว งบประมาณสำหรับใช้แก้ปัญหาไม่เพียงพอ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยการสำรวจ (Survey) และการสัมภาษณ์ (Interview) หัวหน้าครัวเรือนภาคการเกษตรในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครัวเรือนภาคการเกษตรในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 119,490 ครัวเรือน (สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์, 2557) การคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จะใช้การคำนวณจากสูตรของยามาเน่ (Yamane, 1973) โดยกำหนดให้ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 หรือ ทำให้ได้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 400 ครัวเรือน นอกจากนี้จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น (probability sampling) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายกลุ่มขั้น (Multi-stage Cluster Sampling) ในเขตเมือง จะทำการสุ่มครัวเรือนตัวอย่างมาจำนวน 200 ครัวเรือน โดยเลือกสุ่มมา 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลลงมูลเหล็ก ป่าเลา บ้านโคก และนาป่า ในเขตชนบทจะทำการสุ่มครัวเรือนตัวอย่างมาจำนวน 200 ครัวเรือน โดยทำการสุ่มครัวเรือนใน

ตำบลตาลเดี่ยวกับตำบลฝายนาแซง ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอหล่มสัก และตำบลสระประดู่ กับตำบลโคกปรัง ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอวิเชียรบุรี และจะใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนภาคการเกษตรในจังหวัดเพชรบูรณ์

การวิจัยครั้งนี้ จะทำการศึกษาข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนภาคการเกษตร โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ การศึกษาปัจจัยที่ผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนภาคการเกษตร จะใช้วิธีการถดถอยเชิงเส้นแบบมีตัวแปรที่ใช้อธิบายหลายตัว (Multiple Regression) ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares: OLS) ซึ่งแบบจำลองปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนภาคการเกษตรที่ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แสดงได้ดังนี้

$$DEBT_i = f(INC_i, MEM_i, EXP_i, SIZE_i, AGI_{1i}, ACT_i,)$$

$$\ln DEBT_i = \beta_0 + \beta_1 \ln INC_i + \beta_2 \ln MEM_i + \beta_3 \ln SIZE_i + \beta_4 \ln AGI_{1i} + \beta_5 \ln AGI_{2i} + \beta_6 \ln ACT_i + \varepsilon_i$$

โดยที่	$DEBT_i$	คือ	หนี้สินของครัวเรือน (บาท)
	INC_i	คือ	รายได้จากการเกษตรของครัวเรือน (บาท/เดือน)
	MEM_i	คือ	จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน (คน)
	EXP_i	คือ	ประสบการณ์ในการทำการเกษตร (ปี)
	$SIZE_i$	คือ	จำนวนที่ดินในภาคการเกษตรที่ครัวเรือนถือครอง (ไร่)
	AGI_{1i}	คือ	ประเภทของการทำการเกษตร
			ถ้า $AGI_{1i} = 1$ เมื่อครัวเรือนทำการเกษตรประเภทพืชสวนพืชไร่
			ถ้า $AGI_{1i} = 0$ เมื่อครัวเรือนทำการเกษตรประเภทอื่นๆ
	AGI_{2i}	คือ	ประเภทของการทำการเกษตร
			ถ้า $AGI_{2i} = 1$ เมื่อครัวเรือนทำการเกษตรประเภทประมง
			หรือเลี้ยงสัตว์
			ถ้า $AGI_{2i} = 0$ เมื่อครัวเรือนทำการเกษตรประเภทอื่นๆ
	ACT_i	คือ	จำนวนของกิจกรรมการเกษตร (ประเภท)
	$\beta_0 - \beta_6$	คือ	ค่าสัมประสิทธิ์พารามิเตอร์
	ε_i	คือ	ค่าคลาดเคลื่อน

ในส่วนของการประเมินแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สิน มีเกณฑ์การให้คะแนนคุณภาพการประเมิน และมีการแปลความหมาย ดังนี้

ช่วงคะแนน	ระดับความเห็น
4.51-5.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3.51-4.50	เห็นด้วย
2.51-3.50	ไม่แน่ใจ
1.51-2.50	ไม่เห็นด้วย
1.00-1.50	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนภาคการเกษตร พบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 35 – 44 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน และมีจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน 2 คน หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 5,000-10,000 บาทต่อเดือน มีประสบการณ์อยู่ในภาคการเกษตร 16-20 ปี ทำการเกษตรประเภทพืชสวนพืชไร่ โดยเลือกทำกิจกรรมการเกษตร 1-3 กิจกรรม และมีที่ดินในภาคการเกษตรที่ถือครอง 4-6 ไร่ นอกจากนี้ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นหนี้จากกองทุนหมู่บ้าน และมีมูลค่าหนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงสุด จำนวน 132,362.8 บาท จากการเป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) อีกทั้งยังเป็นหนี้ในระบบสูงถึง 52,781.6 บาทต่อครัวเรือน

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนภาคการเกษตร แสดงได้จากสมการประมาณค่าปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนภาคการเกษตร ดังนี้

$$\ln(DEBT) = 4.334 + 0.028 \ln(MEM) - 0.938 \ln(SIZE) + 0.436 \ln(AGI_1) - 0.724 \ln(ACT)$$

(2.973) (4.348)** (-5.382)* (2.831)* (-2.963)**

$$\begin{array}{llll} R\text{-Squared} & = & 0.8235 & \text{Prob(F-Statistic)} = 0.0000 \\ \text{Adjust R-Squared} & = & 0.8169 & \end{array}$$

หมายเหตุ : ค่าในวงเล็บ “()” คือ ค่าสถิติ t (t-statistic)

* คือ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

** คือ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จำนวนที่ดินในภาคการเกษตรที่ครัวเรือนถือครอง (SIZE) มีอิทธิพลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือน (DEBT) มากที่สุด และมีความสัมพันธ์กันในทิศทางตรงกันข้าม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.938 หมายความว่า เมื่อครัวเรือนถือครองที่ดินในการทำการเกษตรเพิ่มขึ้น 1 % จะส่งผลให้จำนวนหนี้สินของครัวเรือนภาคการเกษตรลดลง 0.938 %

จำนวนกิจกรรมการเกษตรที่ครัวเรือนเลือกทำ (ACT) มีอิทธิพลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนในทิศทางตรงกันข้าม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.724 หมายความว่า เมื่อครัวเรือนเลือกทำกิจกรรมการเกษตรเพิ่มขึ้น 1 % จะส่งผลให้จำนวนหนี้สินของครัวเรือนภาคการเกษตรลดลง 0.724 %

ประเภทของการทำการเกษตร (AGI₁) มีอิทธิพลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.436 หมายความว่า เมื่อครัวเรือนเลือกทำการเกษตรประเภทพืชสวนพืชไร่ จะมีผลทำให้ครัวเรือนเป็นหนี้เพิ่มขึ้น 0.436 % (ซึ่งมากกว่าการเลือกทำการเกษตรประเภทเลี้ยงสัตว์และประมง และเกษตรผสมผสาน)

จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน (MEM) มีอิทธิพลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนในทิศทางเดียวกันโดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.028 หมายความว่า เมื่อครัวเรือนมีจำนวนผู้พึ่งพิงเพิ่มขึ้น 1 % จะส่งผลให้จำนวนหนี้สินของครัวเรือนภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 0.028 %

ผลการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สิน พบว่า ครัวเรือนภาคการเกษตรมีความคิดเห็นต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตรของรัฐบาลในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X}$ รวม = 4.00) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในด้านวิธีแก้ไขปัญหาหนี้สิน ($\bar{X}$ = 4.51) และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยในด้านความเหมาะสมของโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ($\bar{X}$ = 4.17) และด้านความเชื่อมั่นของเกษตรกรต่อนโยบายการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ($\bar{X}$ = 3.67) นอกจากนี้ เกษตรกรยังมีความคิดเห็นอยู่ในระดับไม่แน่ใจในด้านประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบายการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตร ($\bar{X}$ = 3.24) ซึ่งจะเห็นได้ว่า เกษตรกรยังมีความเชื่อมั่นในนโยบายหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินในภาคการเกษตรของรัฐบาลสรุปและวิจารณ์ผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการต่อยอดจากงานวิจัยด้านภาระหนี้สินของเกษตรกร โดยมุ่งศึกษาไปที่ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนภาคการเกษตร ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนภาคการเกษตร และความคิดเห็นของครัวเรือนภาคการเกษตรต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตร ในจังหวัดเพชรบูรณ์หัวหน้าครัวเรือนภาคการเกษตรส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีสมาชิกที่เป็นผู้พึ่งพิงในครัวเรือน และมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 5,000-10,000 บาทต่อเดือน มีประสบการณ์อยู่ในภาคการเกษตรมานาน และทำการเกษตรประเภทพืชสวนพืชไร่ โดยเลือกทำการเกษตร 1-3 กิจกรรมต่อครัวเรือน มีที่ดินในภาคการเกษตรที่ถือครองอยู่ประมาณ 4-6 ไร่ นอกจากนี้ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นหนี้จากกองทุนหมู่บ้าน และมีมูลค่าหนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงสุด จำนวน 132,362.8 บาท จากการเป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส) และเป็นหนี้ธนาคารสูงถึง 52,781.6 บาทต่อครัวเรือน จากปัญหาการก่อหนี้ดังกล่าวจะเห็นว่า ครัวเรือนภาคการเกษตรส่วนใหญ่มีการกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน เนื่องจากแหล่งเงินทุนดังกล่าวเกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่าย หลักประกันในการกู้ยืมเงินไม่ยุ่งยาก ทำได้โดยการค้ำประกันของสมาชิกในกองทุน จึงทำกองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินทุนอันดับต้นๆ ของเกษตรกร แ่ตวงเงินกู้ยืมต่ำ นอกจากนี้ยังมีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส) ที่เป็นแหล่งเงินทุนไว้ให้กับเกษตรกรกู้ยืม เนื่องจากเป็นธนาคารของรัฐที่มีมาตรการให้ความช่วยเหลือกับเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง วงเงินกู้ยืมสูง แต่หลักประกันในการกู้ยืมยังมีความยุ่งยากอยู่เล็กน้อย ซึ่งทำได้โดยการใช้อสังหาริมทรัพย์ เงินฝาก การค้ำประกันกลุ่ม หรือใช้บุคคลค้ำประกัน อย่างไรก็ตาม แหล่งเงินทุนดังกล่าวไม่พอเพียงพอต่อความต้องการด้านเงินทุนของเกษตรกรที่จะนำเงินไปลงทุนประกอบอาชีพ รวมถึงใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และการจะหันไปพึ่งแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินต่างๆ ก็ทำได้ยาก เนื่องจากมีเงื่อนไขและ

หลักประกันในการกู้ยืมยุ่งยาก จึงทำให้เกษตรกรหันไปพึ่งแหล่งเงินกู้นอกระบบ ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยที่สูงมาก (สูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายคุ้มครองหนี้นอกระบบก็ตาม) จนทำให้เป็นวงจรปัญหานี้สืบตามมา

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนภาคการเกษตร จะเห็นว่าจำนวนที่ดินในภาคการเกษตรที่ครัวเรือนถือครอง (SIZE) ส่งผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนมากที่สุด และมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม รองลงมาได้แก่ จำนวนกิจกรรมการเกษตรที่ครัวเรือนเลือกทำ (ACT) โดยมีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้ของครัวเรือนในทิศทางตรงกันข้าม ในส่วนของประเภทของการทำการเกษตรซึ่งเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy variables) พบว่าหากครัวเรือนเลือกทำการเกษตรประเภทพืชสวนพืชไร่ (AGI1) จะมีผลทำให้จำนวนหนี้สินของครัวเรือนเพิ่มขึ้น และจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน (MEM) มีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้ของครัวเรือนในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายในการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรไว้ในประกอบอาชีพ รวมถึงส่งเสริมให้เกษตรกรประกอบอาชีพให้หลากหลายมากขึ้นหรือส่งเสริมให้ทำการเกษตรแบบผสมผสาน อีกทั้งควรมีนโยบายในการควบคุมประชากรในแต่ละครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวน้อยลง เพื่อลดปัญหาการว่างงาน ลดจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน ซึ่งจะทำให้ปัญหานี้ลดลงด้วย

นอกจากนี้ เกษตรกรยังมีความเชื่อมั่นในนโยบายหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินในภาคการเกษตรของรัฐบาล ว่าแนวทางดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรได้ แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาลควรจะมีแหล่งทุนต่างๆ ที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่าย ไว้ให้ช่วยเหลือเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีศักยภาพต่ำ รวมถึงมีโครงการที่เน้นการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้กับเกษตรกรเพื่อให้สามารถสร้างรายได้ไว้เลี้ยงตนเองได้ และจะได้ไม่กลับมาเป็นหนี้อีก

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ประจำปีงบประมาณ 2558 ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการผู้พิจารณาให้ทุนที่เล็งเห็นถึงประโยชน์ของงานวิจัยที่จะเป็นฐานความรู้ในการช่วยพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ภาคการเกษตรต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณหัวหน้าครัวเรือนภาคการเกษตร เกษตรกร และเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตร ที่ให้ความกรุณาเสียสละเวลาในการให้ความรู้และข้อมูลแก่ผู้วิจัย ตลอดจน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ในการที่ให้ความอนุเคราะห์สถานที่และอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยชิ้นนี้จะมีส่วนช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร และเป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้ที่ศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

นิภา เข็มมี. (2546). แนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรบ้านโป่งรุ ตำบลนครเจดีย์ อำเภอบางาง จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- เบญจมาภรณ์ อมรเลิศพานิช. (2551). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือของประเทศไทย. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปาริชาติ พงษ์แขก. (2550). การแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนในทัศนะของประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ประวิทย์ แก้วตาทิพย์. (2549). ภาระหนี้สินของลูกค้านาคาร์เพื่อการเกษตรและสหกรณ์เพื่อการเกษตร สาขาแม่สาย จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัตนา สายคณิต. (2550). เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์. (2557). ข้อมูลจำนวนครัวเรือนภาคเกษตร. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.phetchabun.doae.go.th/%E0%B8%9E%E0%B8%B7%E0%B9> (วันที่ค้นข้อมูล : 2 กันยายน 2557).
- สำนักงานแรงงานจังหวัดเพชรบูรณ์. (2557). ข้อมูลสถิติแรงงานจังหวัด. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://phetchabun.mol.go.th/labour_statistic (วันที่ค้นข้อมูล 2 กันยายน 2557).
- สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบูรณ์.(2557). ข้อมูลครัวเรือนในจังหวัด. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries11.html> (วันที่ค้นข้อมูล 2 กันยายน 2557).
- สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบูรณ์. (2557). สถิติรายได้ประชากรของประเทศไทย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=94> (วันที่ค้นข้อมูล 3 กันยายน 2557).
- เสนาะ กลิ่นงาม. (2549). การศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม และภาวะ. หนี้สินครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์ การเกษตรห้วยสัตว์ใหญ่ จำกัด ในพื้นที่โครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ป่าแดง-ป่าละอู จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดเพชรบุรี. รายงานการวิจัย, ศูนย์วิจัยและข้อมูลท้องถิ่นทางธุรกิจ คณะวิทยาการ จัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics : An Introductory Analysis*. Third editio. Newyork : Harper and Row Publication.